

Ks. Jan M. DYDUCH

Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie

UDZIAŁ KARDYNAŁA KAROLA WOJTYŁY W PRACACH RADY NAUKOWEJ EPISKOPATU POLSKI

Wyjątkowym wydarzeniem było spotkanie Ojca Świętego Jana Pawła II z Radą Naukową Episkopatu Polski w dniu 5 czerwca 1979 r. w Częstochowie, podczas jego pierwszej pielgrzymki do Ojczyzny. Oświadczył wówczas: „Pragnę wam powiedzieć, że do Rady Naukowej przywiązuję w dalszym ciągu to wielkie znaczenie, jakie przywazywałem w przeszłości”¹ Jakie było to znaczenie? Rada Naukowa stała na straży wolności Kościoła w stanowieniu o swojej nauce, gdyż musi on mieć prawo i środki kształtowania własnej nauki. Wyznaczała także program rozwoju nauki w Kościele polskim.

GENEZA I POWOŁANIE RADY NAUKOWEJ

Kardynał Karol Wojtyła, aktywny uczestnik wszystkich sesji soboru watykańskiego II pisał w swoim studium o realizacji Vaticanum II: „Biskup, który uczestniczył w II soborze watykańskim, odczuwa potrzebę spłacenia długu”². Uważał on ten udział za wielki dar zobowiązujący do przeszczepienia nauki soborowej we wszystkie dziedziny życia kościelnego w Polsce, a nawet szerzej. Mówiąc inaczej, kard. Karol Wojtyła podjął program posoborowej odnowy Kościoła – *accomodata renovatio*. W ramach tego programu mieściła się odnowa studiów kościelnych, a szerzej odnowa i rozwój nauki katolickiej.

* W przypisach i w tekście zastosowano następujące skróty zbiorów archiwalnych i niektórych pozycji bibliograficznych:

AAS – „Acta Apostolicae Sedis”

AKKW – Akta Kardynała Karola Wojtyły w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie

KPK – *Kodeks prawa kanonicznego*

PPK – *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, wydał E. Szafrowski, t. 1–3, Warszawa 1967.

¹ Jan Paweł II na ziemi polskiej, Libreria Editrice Vaticana 1979, s. 127.

² K. Wojtyła, *U podstaw odnowy*, Kraków 1972, s. 5.

Zamiar powołania nowej struktury, zajmującej się polską nauką katolicką, działającej w ramach Konferencji Episkopatu Polski, ujawnił kard. Karol Wojtyła w roku 1968. Wówczas spełniał już funkcję przewodniczącego Podkomisji Studiów Konferencji Episkopatu Polski, przekształconej w roku 1970 w Komisję ds. Nauki Katolickiej. Mająca powstać nowa struktura nosiłaby nazwę Rady Naukowej i miałaby zająć się organizacją nauki katolickiej w Polsce³

Samo zainteresowanie Kościoła nauką, w szczególności nauką katolicką, nie było sprawą nową. Nowe, dzięki Vaticanum II, stało się postrzeganie Kościoła, nowa stała się jego samoświadomość. sobór watykański II, dając odpowiedź na pytanie: „Ecclesia, quid dicis de seipsa?”, stworzył nową eklezjologię, a mówiąc ściślej, dał podwaliny pod jej rozwój. To sprawiło konieczność powołania nowych struktur, które pomogłyby tę nową świadomość lepiej wyrazić. Mówił o tym kard. Wojtyła:

Zapoczątkowana przez Vaticanum II odnowa wychodzi z przesłanek nowej eklezjologii – w rezultacie płaszczyzną jej staje się współczesna świadomość Kościoła, sama zaś realizacja odnowy szuka dla siebie niejednokrotnie nowych struktur, w których by owa świadomość mogła się pełniej i dojrzalej wyrazić⁴

W okresie posoborowym odpowiedzialność za rozwój nauki katolickiej i kształtowanie służących temu struktur podjęła Stolica Apostolska, w ścisłej współpracy z konferencjami episkopatów krajowych. Jest to nowa postać współdziałania Kościoła powszechnego z Kościołami partykularnymi i lokalnymi. Wyraża to statut Rady Naukowej Episkopatu Polski: „Troskę o całokształt nauki katolickiej w Polsce i odpowiedzialność w tej dziedzinie dzieli Stolica Apostolska z Konferencją Episkopatu Polski”⁵ Poprawnością doktrynalną nauki katolickiej zajmuje się Stolica Apostolska poprzez Kongregację Nauki Wiary (Congregatio pro Doctrina Fidei), której poprzedniczką było Święte Officium. Zostało ono gruntownie zreformowane i przekształcone w Kongregację Nauki Wiary⁶ Wychowaniem i wychowaniem katolickim w Kościele zajmuje się Stolica Apostolska poprzez Kongregację Formacji Katolickiej (Congregatio pro Institutione Catholica), z tym że kongregacja ta zajmuje się nie tylko uczelniami, lecz także wyższymi seminariami duchownymi oraz szkołami podstawowymi i średnimi⁷

³ Por. AKKW F VII-5/1: K. Wojtyła, *Rada Naukowa przy Konferencji Episkopatu Polski (założenia)*.

⁴ AKKW F VII-5/78: K. Wojtyła, Referat na zebraniu inauguracyjnym Rady Naukowej Episkopatu Polski (15 V 1973).

⁵ AKKW F VIII-5/4; statut został przyjęty przez Konferencję Episkopatu Polski 28 VI 1972.

⁶ Por. E. S z t a f r o w s k i, *Kuria Rzymska*, Warszawa 1981, s. 45–65.

⁷ Por. tamże, s. 140–149.

Poniekąd odpowiednikiem Kongregacji Nauki Wiary jest działająca w Konferencji Episkopatu Polski Komisja ds. Nauki Katolickiej. Zaś odpowiednikiem Kongregacji Formacji Katolickiej jest Rada Naukowa, która troszczy się przede wszystkim o wyższe uczelnie kościelne i katolickie. Trzeba dodać, że Konferencja Episkopatu Polski powołała także odrębną Komisję ds. Seminariów. Tak więc w Polsce nauką katolicką zajmowały się w ramach Konferencji Episkopatu trzy struktury: Komisja ds. Nauki Katolickiej, Rada Naukowa, Komisja ds. Seminariów. Taki układ domagał się ścisłej współpracy przywołanych gremiów. Pisał kard. Wojtyła:

Komisja ds. Nauki Katolickiej od samego początku swej działalności uświadomiła sobie, że jeżeli ma w sposób właściwy odpowiedzieć swym zadaniom – zwłaszcza wobec zarysowujących się zmian i postulatów okresu posoborowego – musi prosić Konferencję Plenarną o powołanie Rady Naukowej, która byłaby szczególnym wyrazem tej troski o naukę katolicką, o jej uprawianie i przekazywanie⁸

Uprawianie nauki zawiera w sobie prawidłowe łączenie dwóch następujących funkcji: 1. poznawczo-badawczej, 2. dydaktyczno-poznawczej. Nauka katolicka w Polsce łączy te dwie funkcje w obrębie tych samych instytucji. W ocenie kard. Karola Wojtyły „istnieją spore możliwości wprowadzenia funkcji badawczej w proces nauczania”, ale „wszystko to domaga się profesorów o profilu naukowym i z własnymi zainteresowaniami oraz umiejętnościami badawczymi, a nie tylko dydaktycznymi”⁹

Rada Naukowa i Komisja ds. Nauki Katolickiej posiadają teren wspólnego działania z Komisją ds. Seminariów. Celem współpracy tych trzech gremiów jest należyte wykształcenie kleru na poziomie akademickim¹⁰.

Rada Naukowa ma tak pokierować nauką katolicką, aby czynnie uczestniczyła w tworzeniu polskiej kultury współczesnej. W tym celu ma koordynować działalność uczelni kościelnych i katolickich oraz planować rozwój nauki w Kościele polskim. Planowanie to powinno uwzględnić właściwe rozłożenie uczelni w terenie oraz możliwość i potrzeby specjalizacji, które odpowiadają zarówno każdej z nich, jak i też całemu Kościołowi w Polsce. Kardynał Wojtyła stwierdził:

Planowanie – czyli pewne sterowanie działalnością katolickich ośrodków naukowych i akademickich – wydaje się nieodzowne, gdyż w przeciwnym razie skazywalibyśmy się na działalność nieprzemysłaną, przypadkową, może nawet (w złym tego słowa znaczeniu) konkurencyjną i przez to mało owocną. Chodzi natomiast o działalność uporządkowaną i gruntowną¹¹

⁸ AKKW F VII-5/78.

⁹ Tamże.

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Tamże.

Taka działalność gruntowna i uporządkowana ma także za zadanie stworzenie takiego systemu i takiej organizacji akademickiego wykształcenia, w dziedzinie nauk kościelnych, który byłby koherentny i poniekąd proporcjonalny do systemu państwowego. Dokumenty kościelne zwracają uwagę na ten aspekt akademickiego szkolnictwa katolickiego. Pisał o tym kard. Wojtyła w opracowaniu przedstawionym Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski (5 V 1973)¹² Rada Naukowa odpowiadałaby Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, działającej w systemie wyższego szkolnictwa państwowego.

Powołanie Rady Naukowej Episkopatu Polski dokonało się przez dwa wydarzenia. Konferencja Episkopatu Polski uchwaliła statut tejże Rady na 131. konferencji plenarnej (28 VI 1972). Ostatecznie zaś skład osobowy Rady został zatwierdzony na 134. konferencji plenarnej (24 I 1973)¹³

STRUKTURA I ZADANIA RADY NAUKOWEJ

Rada Naukowa została określona w sposób następujący:

Rada Naukowa Episkopatu Polski jest to grupa uczonych katolickich, profesorów wyższych uczelni akademickich, których Konferencja Plenarna Episkopatu Polski powołuje do spełniania zadań związanych z działalnością naukową oraz rozwojem nauki w Kościele katolickim w Polsce¹⁴

Ustanowienie Rady Naukowej, mającej troszczyć się o naukę w Kościele polskim i o katolickie nauczanie, ma swoją podstawę w prawie Kościoła do stanowienia o sprawach nauki katolickiej, zarówno pod względem merytorycznym, jak i organizacyjnym. Kościół w swoim pochodzie ewangelizacyjnym poprzez wieki i poprzez świat opiekuje się nauką, oświatą i kulturą ewangelizowanych narodów i ludów. Szczególnym wyrazem tego jest troska o uczelnie wyższe¹⁵ Wśród nich wiodącą rolę zajmują uniwersytety, które niejako poczęły się i zrodziły w łonie Kościoła katolickiego w okresie Średniowiecza. Są wytworem i świadkiem tego okresu, stwarzającego korzystne warunki dla nauki i kultury, wbrew obiegowym fałszywym opiniom o „zacofanym średniowieczu”, ukutym przez komunistyczny tzw. „światopogląd naukowy”¹⁶

¹² AKKW F VII-5/243: Wyjaśnienie w sprawie akademickich stopni naukowych w zakresie teologii i innych nauk kościelnych.

¹³ AKKW, F VII-5/48.

¹⁴ AKKW F VII-5/4: *Statut Rady Naukowej Episkopatu Polski*, 28 VI 1972, część I, art. 1.

¹⁵ Por. J. Dyduch, *Posłannictwo uniwersytetów w świetle dokumentów kościelnych*, „Prawo Kanoniczne” 38:1995 nr 1–2, s. 80.

¹⁶ Por. J. Umiński, *Historia Kościoła*, t. 1, Opole⁴1959, s. 507.

Normy regulujące strukturę i zadania Rady Naukowej w jej statucie, w całej rozciągłości, zostały oparte o zasady zawarte w dokumencie *Normae quaedam*, które dokonały odnowy konstytucji apostolskiej *Deus scientiarum Dominus* dotyczącej akademickich studiów kościelnych¹⁷ Statut postanawia:

Prawo Stolicy Apostolskiej oraz Konferencji Episkopatu Polski do stanowienia o sprawach nauki katolickiej pod względem organizacyjnym wyraża się w powoływaniu do istnienia i utrzymywaniu zarówno seminariów duchownych w poszczególnych diecezjach i zgromadzeniach zakonnych, jak również fakultetów teologicznych oraz Uniwersytetu Katolickiego w Lublinie wedle planu ustalonego przez Konferencję Episkopatu Polski, zatwierdzonego przez Stolicę Apostolską (Congregatio pro Institutione Catholica)¹⁸

Seminaria duchowne są powoływane zgodnie z przepisami prawa kanonicznego. Zarząd seminarium diecezjalnego, wydawanie stosownych rozporządzeń, zatwierdzanie statutów i regulaminów seminaryjnych przysługuje biskupowi. W przypadku seminariów zakonnych uprawnienia te posiada ordynariusz zakonny¹⁹ Inaczej kształtują się przepisy kanoniczne o uczelniach kościelnych i katolickich. W *Kodeksie prawa kanonicznego* (KPK) z roku 1917 nie ma jeszcze takiego rozróżnienia²⁰ Ukształtowało się ono w okresie między promulgacją tegoż kodeksu a kodeksem z roku 1983. Dużą rolę w tym procesie odegrała konstytucja apostolska *Deus scientiarum Dominus* papieża Piusa XI (24 V 1931)²¹ Pierwszy statut Rady Naukowej Episkopatu Polski z roku 1972 odzwierciedlał ten stan kształtowania się dwóch typów uczelni prowadzonych przez Kościół katolicki. Ostatecznie dokonał tego KPK z roku 1983. Zawiera on rozdział pod tytułem: *Uniwersytety katolickie oraz inne instytucje studiów wyższych* (kan. 807–814) oraz odrębny rozdział pod tytułem: *Uniwersytety i fakultety kościelne* (kan. 815–821). Rozróżnienie na uniwersytety katolickie i uniwersytety kościelne jest następstwem rozwoju kulturotwórczej działalności Kościoła. Zaistniała potrzeba ustanowienia odrębnych zasad działania dla uniwersytetów katolickich, inspirowanych publiczną i powszechną obecnością idei chrześcijańskich i dla uniwersytetów kościelnych inspirowanych swe badania Objawieniem Bożym²² Podręczniki wy-

¹⁷ Sacra Congregatio pro Institutione Catholica, *Normae quaedam* (20 V 1968), [w:] PPK, t. 3, z. 1, s. 308–363.

¹⁸ *Statut Rady Naukowej...*, cz. 1, art. 2 § 2.

¹⁹ Por. tamże, cz. 1, art. 2 § 3; por. F. Bączkowi cz, *Prawo kanoniczne*, t. 2, Opole³1957, s. 489–490.

²⁰ Por. tamże, s. 504–509.

²¹ AAS 23:1931, s. 241–262.

²² Por. S. Pasternak, *Reorganizacja studiów kościelnych, szczególnie wykładów prawa kanonicznego, w świetle „Sapientia christiana”*, „Prawo Kanoniczne” 23:1980 nr 3–4, s. 218.

dane po promulgowaniu KPK z roku 1983 uwzględniają to rozróżnienie²³ Wymaga ono odrębnego, szczegółowego omówienia.

Statut Rady Naukowej jako uczelnie akademickie wymienia fakultety teologiczne i Katolicki Uniwersytet Lubelski. Ich przełożonym jest wielki kanclerz. Uczelnie te rządzą się statutami zatwierdzonymi przez Stolicę Apostolską. Między innymi określają one sposób powoływania i kompetencje władz uczelni²⁴ Zatem nadrzędną władzę nad przywołanymi uczelniami sprawuje Stolica Apostolska poprzez Kongregację Formacji Katolickiej. Stolicę Apostolską wobec uczelni reprezentuje jej wielki kanclerz, jak również reprezentuje wobec niej uczelnię. Troszczy się o jej rozwój i poprawność doktrynalną, popiera jej łączność z Kościołem powszechnym i z Kościołami partykularnymi. Spełnia zadania przyznane mu przez prawodawstwo powszechne i statut. Stanowisko to sprawuje zazwyczaj biskup diecezjalny tej diecezji na terenie której jest położona uczelnia. Wielki kanclerz sprawuje realną władzę nad uczelnią. Jest to funkcja, która nie ma odpowiednika w polskim państwowym systemie szkolnictwa wyższego²⁵

Rada Naukowa jest organem opiniodawczym Konferencji Episkopatu Polski. Posiada głos doradczy w zakresie całości spraw związanych ze stanowieniem o nauce katolickiej w Polsce. Konferencja Episkopatu Polski zatwierdza zarówno statut Rady, jak i mianuje jej poszczególnych członków o czym już wspominaliśmy²⁶ Wydaje się, że w trakcie prac Rady Naukowej zaistniała potrzeba wykonywania przez nią nie tylko zadań doradczych, ale także decyzyjnych np. przy zatwierdzaniu stopni i tytułów naukowych, o czym powiemy niżej. Współodpowiedzialność za stanowienie o nauce katolickiej w Polsce wraz z Radą Naukową ponosi Komisja ds. Nauki Katolickiej, powołana przez Konferencję Plenarną Episkopatu Polski wcześniej w styczniu 1970 r. To wspólne nadrzędne zadanie powoduje konieczność wzajemnej ścisłej współpracy. Ma ją ułatwić osoba przewodniczącego Rady Naukowej, będącego równocześnie przewodniczącym Komisji ds. Nauki Katolickiej²⁷ Tym przewodniczącym został kard. Karol Wojtyła. To on, będąc od roku 1967 przewodniczącym podkomisji studiów doprowadził do przekształcenia jej w Ko-

²³ Por. E. S z t a f r o w s k i, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, Warszawa 1986, s. 63–73; *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, hrsg. von J. Listl, H. Müller, H. Schmitz, Regensburg 1983, s. 605–631; W. G ó r a l s k i, *Nauczycielskie zadanie Kościoła. Komentarz do KPK*, t. 3, Lublin 1986, s. 11–51.

²⁴ Por. *Statut Rady Naukowej...*, cz. 1, art. 2 § 4.

²⁵ Por. J. D y d u c h, *Rola uczelni kościelnych i katolickich w świetle powszechnego prawodawstwa posoborowego*, „*Analecta Cracoviensia*” 24:1992, s. 143.

²⁶ Por. *Statut Rady Naukowej...*, cz. 1, art. 3.

²⁷ Por. tamże, cz. 1, art. 3 § 1.

misję ds. Nauki Katolickiej, a następnie pod jego kierownictwem został przygotowany statut i program działania Rady Naukowej.

Przewodniczącą Rady Naukowej powołuje Konferencja Episkopatu. Jego zastępcę wybierają członkowie rady spośród swego grona. Jej sekretarza mianuje Konferencja Episkopatu na wniosek przewodniczącego rady, który ma zasięgnąć opinii jej członków. Członków rady, jak to już wspominaliśmy, mianuje Konferencja Episkopatu na pięć lat. Po zakończeniu tego okresu może on być mianowany ponownie. W pracach Rady Naukowej mogą brać udział inne osoby w charakterze ekspertów, na zaproszenie przewodniczącego Rady. Jej zebrania plenarne powinny się odbywać przynajmniej raz w roku. Przewodniczący może oprócz tego zwołać w ciągu roku inne zebranie plenarne, czy też partykularne. Może to uczynić z własnej inicjatywy lub na wniosek członków Rady²⁸

Uchwałą 134. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski ze stycznia 1973 r. została powołana Rada Naukowa Episkopatu Polski w następującym składzie:

Przewodniczący: ks. kardynał Karol Wojtyła

Zastępca przewodniczącego: ks. prof. dr Marian Rechowicz

Sekretarz: ks. prof. dr Marian Jaworski

Członkowie: ks. prof. dr Eugeniusz Florkowski

ks. prof. dr Wincenty Granat

ks. prof. dr Marian Jaworski

o. prof. dr Augustyn Jankowski OSB

o. prof. dr Ludwik Krupa OFM

ks. prof. dr Stanisław Łach

ks. prof. dr Stanisław Olejnik

ks. prof. dr Paweł Pałka

ks. prof. dr Ignacy Różycki

ks. prof. dr Marian Rechowicz

ks. prof. dr Antoni Słomkowski

ks. prof. dr Czesław Strzeszewski

p. prof. dr Stefan Świerzawski

ks. bp prof. dr Wincenty Urban

ks. bp prof. dr Walenty Wójcik.

Oprócz wyżej wymienionych, z Radą Naukową ściśle współpracowali aktualni rektorzy oraz dziekani katolickich i kościelnych uczelni akademickich w Polsce:

²⁸ Por. tamże, cz. 1, art. 3 § 2–4.

o. prof. dr Albert Krapiec OP
 ks. prof. dr Stanisław Kamiński
 ks. prof. dr Józef Rybczyk
 ks. prof. dr Edward Kopec
 prof. dr Jerzy Kłoczowski
 ks. prof. dr Stanisław Grzybek
 ks. prof. dr Michał Peter
 ks. prof. dr Kazimierz Romaniuk
 ks. prof. dr Józef Majka
 ks. prof. dr Jan Stępień
 ks. prof. dr Kazimierz Kłósak
 o. prof. dr Marian Żurowski TJ
 ks. dr Roman Darowski TJ
 ks. dr Ignacy Bieda TJ
 o. dr Władysław Jacher OP²⁹

Statut określał zadania Rady Naukowej następująco: „Przedmiotem prac Rady Naukowej jest całokształt zagadnień związanych z działalnością naukową oraz rozwojem nauki w Kościele w Polsce”³⁰ W tym celu Rada Naukowa troszczyła się o promocje kadr pracowników naukowych w poszczególnych uczelniach; określała warunki, jakie miały spełniać uczelnie kościelne i katolickie, aby mogły nadawać stopnie i tytuły naukowe, posiadające walor kanoniczny. Przedmiotem szczególnej troski rady byli samodzielni pracownicy nauki. Każdy z nich dla otrzymania awansu naukowego potrzebował opinii Rady Naukowej. Zadanie to było dla niej istotne i równoległe z działalnością państwowej Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, co zostanie omówione szerzej. Rada Naukowa czuwała nad rozwojem poszczególnych dziedzin nauk kościelnych i współpracowała z Komisją Episkopatu ds. Nauki Katolickiej, o czym już była mowa. Troszczyła się także o utrzymanie właściwej więzi pomiędzy rozwojem teologii w Polsce a Magisterium Kościoła. oraz o właściwą łączność teologii z apostołstwem i duszpasterstwem³¹

W kilka lat później Rada Naukowa i Komisja ds. Nauki Katolickiej podjęły pracę nad przygotowaniem nowego statutu Rady Naukowej. Został on uchwalony na 163. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski na Jasnej Górze (4 V 1978)³². Przewodniczący Rady Naukowej kard. Wojtyła rozesłał ten statut do gremiów i osób zainteresowanych (24 VI 1978)³³

²⁹ AKKW F VII-5/56; AKKW F VII-5/58.

³⁰ *Statut Rady Naukowej...*, cz. 2, art. 1.

³¹ Por. tamże, cz. 2, art. 3.

³² AKKW, F VII-5/191: *Statut Rady Naukowej Episkopatu Polski*.

³³ AkKW, F VII-3/279: Pismo z 24 VI 1978.

Nowy statut porządkował strukturę, zadania i działalność Rady Naukowej, nie zmieniał jednak jej zasadniczej struktury i istotnych zadań. Pod względem treści i formy był dojrzalszy od poprzedniego. Wymaga to odrębnego omówienia. Trzeba dodać, że Rada Naukowa w odnowionym składzie, posługująca się odnowionym statutem, podjęła działalność bez kardynała Karola Wojtyły, który 16 października 1978 roku został wybrany Pasterzem Kościoła Powszechnego.

DZIAŁALNOŚĆ RADY NAUKOWEJ

Istotnym zadaniem Rady Naukowej, jak to już zaznaczyliśmy, jest czuwanie nad promocją kadr naukowych w uczelniach kościelnych i katolickich. Do nadawania stopni i tytułów naukowych o walorze kanonicznym były uprawnione te uczelnie, którym Stolica Apostolska, na wniosek Konferencji Episkopatu Polski takie upoważnienia przyznała. Uczelnia posiadająca co najmniej pięciu własnych samodzielnych pracowników naukowych mogła nadawać stopień bakalaureata i licencjata. Posiadająca przynajmniej siedmiu własnych pracowników habilitowanych, mogła nadawać stopień doktora, natomiast ta, która miała ich dziesięciu mogła przeprowadzać habilitacje. Przez samodzielnego pracownika nauki rozumie się – podobnie jak w pragmatyce państwowej – doktora habilitowanego³⁴.

W uczelniach kościelnych nadawano następujące stopnie akademickie:

- stopień kościelny zwany bakalaureatem, któremu w Polsce odpowiada magisterium. przysługuje tym, którzy w systemie akademickim ukończyli podstawowe studia filozoficzno-teologiczne (cykl podstawowy);
- licencjat jest nadawany jako pierwszy stopień specjalizacji, po ukończeniu pierwszego etapu cyklu specjalistycznego, nie ma on odpowiednika w pionie państwowym;
- doktorat stanowi uwieńczenie studiów specjalistycznych (drugiego ich etapu), ale w Polsce nie jest on ostatnim etapem specjalizacji i nie daje podstaw usamodzielnienia naukowego, gdyż do tego nieodzowna jest habilitacja, przyjęta w pionie państwowym, a także Komisja ds. Nauki Katolickiej, a zaaprobowała Stolica Apostolska odnośnie do kościelnych i akademickich uczelni w Polsce³⁵

³⁴ Por. AKKW, F VII-5/191: *Statut...*, cz. 2, art. 2.

³⁵ Por. AKKW, F VII-85/243: Konferencja Episkopatu Polski, *Wyjaśnienie w sprawie akademickich stopni naukowych w zakresie teologii i innych nauk kościelnych*.

Kardynał Karol Wojtyła, który był autorem opracowania omawiającego przywołane powyżej stopnie akademickie, domagał się, by absolwenci seminariów duchownych po sześcioletnich studiach wyższych otrzymywali stopień magistra teologii w oparciu o system umów o współpracy naukowej. Umowy takie winny zawierać wyższe seminaria duchowne z uczelniami akademickimi, które mają prawo nadawania stopni kościelnych. Umowy te mają być zatwierdzane przez Kongregację Formacji Katolickiej³⁶ Wypracowanie systemu takich umów było ogromną zasługą kard. Wojtyły dla polskiej nauki teologicznej.

Troszcząc się o poziom kadry naukowej w dziedzinie nauk kościelnych w Polsce, Rada Naukowa, w szczególniejszy sposób zajęła się przewodami habilitacyjnymi i profesorskimi. W tym celu wypracowała *Regulamin opiniowania o przewodach habilitacyjnych doktorów oraz o przewodach w celu unadzwyczajnienia docentów i uzwyczajnienia profesorów nadzwyczajnych*³⁷ Regulamin ten został przyjęty przez Radę Naukową 21 maja 1975 roku i zatwierdzony przez 151. Konferencję Plenarną Episkopatu w dniu 18 lutego 1976 r. Omawia on procedurę w Radzie Naukowej, dotyczącą opinii o przeprowadzonych przez polskie uczelnie czy wydziały kościelne przewodów w sprawie nadania określonej osobie stopnia doktora habilitowanego oraz tytułów profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego w zakresie teologii, prawa kanonicznego, filozofii chrześcijańskiej oraz nauk humanistycznych zazębiających się z tymi dziedzinami. Normy regulaminu szanowały przepisy, którymi kierowały się uczelnie i wydziały. Regulamin szczegółowo określił dokumentację, jaką należało przesłać do sekretariatu Rady Naukowej przy poszczególnych przewodach, między innymi dorobek naukowy kandydata. Sekretariat badał dokumentację pod względem formalnym, dotyczącym zachowania procedury przewodu. Gdy dostrzeżono w tym względzie istotne braki, odsyłano sprawę do właściwego dziekanatu w celu uzupełnienia dokumentacji. Dla zbadania poziomu naukowego osiągnięć kandydata sekretariat, za zgodą przewodniczącego lub jego zastępcy, przekazywał akta jednemu z członków Rady Naukowej, specjaliście w danej dziedzinie lub ekspertowi spoza rady. Specjalista przesyłał pisemną opinię w ciągu trzech miesięcy. W przypadku opinii negatywnej przewodniczący Rady mógł powołać drugiego eksperta. Gdyby ich relacje nie były zgodne przewodniczący powoływał trzeciego eksperta. Następnie przewodniczący Rady powiadamiał wielkiego kanclerza uczelni o pozytywnej względnie negatywnej opinii³⁸

³⁶ Tamże.

³⁷ AKKW, F VII-5/119.

³⁸ Por. tamże.

Po otrzymaniu opinii pozytywnej wielki kanclerz wręczał habilitowanemu dyplom doktora habilitowanego, a przed nominacją docentów, profesorów nadzwyczajnych i zwyczajnych zwracał się do Kongregacji Formacji Katolickiej o *nihil obstat*. Członków Rady, a także inne osoby uczestniczące w jej pracach w charakterze ekspertów obowiązywała tajemnica służbowa³⁹ Rada Naukowa poprzez swoją działalność, przystosowała funkcjonowanie papieskich wydziałów teologicznych w dziedzinie stopni i tytułów naukowych do obowiązującego w kraju ustawodawstwa państwowego. Było to ze strony Kościoła podstawowym argumentem w rozmowach z władzami państwowymi na temat cywilnego uznania przez państwo ważnych kanonicznie stopni i tytułów naukowych⁴⁰

W swej działalności Rada Naukowa zajęła się swoistą inwentaryzacją i rejestracją stanu kadry naukowej w uczelniach akademickich i wyższych seminariach duchownych. Ankieta przeprowadzona przez Radę Naukową i Komisję ds. Nauki Katolickiej dała następujące wyniki odnośnie do stanu kadry naukowej w roku 1972/1973:

- wydziały teologiczne: 230 doktorów, 151 doktorów habilitowanych, 56 docentów, 43 profesorów nadzwyczajnych, 45 profesorów zwyczajnych;
- seminaria diecezjalne: 301 doktorów, 74 doktorów habilitowanych, 24 docentów;
- seminaria zakonne: 145 doktorów, 22 doktorów habilitowanych, 14 docentów⁴¹

W przyszłości takie informacje miały być systematycznie przekazywane do wiadomości Rady Naukowej, aby jej umożliwić popieranie nauki katolickiej w Polsce i planowanie jej dalszego rozwoju. Opracowany wykaz kadry naukowej był przesyłany Konferencji Episkopatu Polski⁴².

Wspólne działania Rada Naukowa podjęła z Komisją ds. Nauki Katolickiej celem przygotowania Kongresu Teologów Polskich w roku 1976. Został powołany specjalny komitet przygotowawczy, który przygotował program Kongresu. Jako temat wiodący zaproponowano: *Teologia nauką o Bogu*; sesje plenarne podzielono na sześć tematów szczegółowych. Pierwotnie Rada Naukowa sugerowała temat: *Wolność badań teologicznych*. Dyskusje prowadzone na forum zebrań Rady Naukowej i w innych gremiach ujawniły potrzebę mówienia o Bogu. Komitet przygotowawczy

³⁹ Por. AKKW, F VII-5/191: *Statut...*, art. 2 i 4.

⁴⁰ Por. A. K u b i ś, *Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie 1954–1981*, w: *Wyższe szkolnictwo kościelne w Polsce*, red. J. M a j k a, Kraków 2002, s. 47.

⁴¹ AKKW, F VII-4/247, 248, 249.

⁴² AKKW, F VII-4/246: Opracowanie „W związku z ankietą”

przedstawił prelegentów sesji plenarnych i tematy ich referatów. Jako miejsce obrad kongresowych ustalono opactwo cystersów w Krakowie-Nowej Hucie (dawniej wieś Mogiła) oraz wyznaczono datę od 14–16 września 1976 r.⁴³

Sprawą, która często wracała podczas zebrań Rady Naukowej, to podnoszenie kwalifikacji wykładowców seminaryjnych, poziomu studiów dla alumnów przygotowujących się do kapłaństwa i uzyskiwania przez nich stopni naukowych, w szczególności stopnia magistra teologii. Droga wiodąca do uzyskania przez alumnów stopnia magistra teologii miała prowadzić poprzez umowy zawierane przez poszczególne seminaria z uczelniami akademickimi, o czym już wspominaliśmy. Warunkiem takiej umowy są odpowiednie kwalifikacje naukowe profesorów seminaryjnych. W tej sprawie Rada Naukowa postanowiła zwrócić się do Konferencji Episkopatu Polski o to, aby ordynariusze diecezji powierzali wykłady w seminariach osobom ze stopniem naukowym doktora, zachęcając ich do robienia habilitacji i nie obarczając zbytnio innymi zajęciami. Zwrócono się także z propozycją, aby w ciągu pięciu lat stworzyć możliwości umów dla wszystkich seminariów. Uznano, że afiliacja seminariów zakonnych do uczelni rzymskich nie jest dobrym pomysłem. Zresztą dotychczas Kongregacja Formacji Katolickiej nie wyrażała na to zgody Zakonowi Ojców Franciszkanów i Zgromadzeniu Księży Salezjanów. Rada Naukowa zajęła się także opieką nad katolikami świeckimi studiującymi teologię⁴⁴

Godne odnotowania były kontakty Rady Naukowej ze Stolicą Apostolską. W dniu 19 października 1973 roku odbyły się w Krakowie wspólne obrady Plenarnej Konferencji Episkopatu Polski z Radą Naukową. Wziął w nich udział kard. Gabriel M. Garrone, prefekt Kongregacji Formacji Katolickiej. W tym samym dniu wieczorem o godzinie 18⁰⁰ w kościele św. Anny w Krakowie została odprawiona msza święta koncelebrowana przez członków Rady Naukowej pod przewodnictwem kard. Garrone'a. Homilię wygłosił kard. Karol Wojtyła. Uroczystości te urządzone z okazji 500-tnej rocznicy śmierci św. Jana Kantego w Rok Nauki Polskiej⁴⁵ W dniach od 23 października do 4 grudnia 1976 roku Kongregacja Formacji Katolickiej urządziła w Rzymie kongres uczelni katolickich. Został on zwołany w związku z przygotowaniem przez Stolicę

⁴³ Por. AKKW F VII-5/94: Protokół z III zebrania Rady Naukowej Episkopatu Polski w Krakowie, 13 V 1974; AKKW, F VII-5/164: Protokół z IV zebrania Rady Naukowej..., 12 V 1975; AKKW, F VII-5/121: Protokół z V zebrania Rady Naukowej..., 12 V 1976.

⁴⁴ Por. AKKW, t. VII-85/94: Protokół z III zebrania Rady Naukowej..., 13 V 1974; AKKW, F VII-5/121: Protokół z V zebrania Rady Naukowej..., 12 V 1976.

⁴⁵ Por. AKKW, F VII-5/82: Protokół z II zebrania Rady Naukowej..., 19 X 1973.

Apostolską nowego dokumentu o uczelniach kościelnych, który miał zastąpić konstytucję *Deus scientiarum Dominus* i *Normae quaedam*. W kongresie uczestniczyła delegacja Episkopatu Polski, Rady Naukowej i uczelni kościelnych Polski. Przewodniczył jej kard. Karol Wojtyła. Jednym z ważnych problemów diskutowanych na tym kongresie była sprawa współpracy seminariów duchownych z uczelniami również poprzez umowy afiliacyjne⁴⁶ Do tego kongresu nawiązał Jan Paweł II w przywołanym we wstępie przemówieniu do Rady Naukowej w Częstochowie (5 VI 1979)⁴⁷ To on ogłosił (15 IV 1979) nową, przygotowywaną podczas kongresu rzymskiego, konstytucję *Sapientia Christiana*.

W roku 1978 kard. Wojtyła podsumował pięcioletnią działalność Rady Naukowej. W jego ocenie dokonała ona wielkiej pracy dla rozwoju polskiej nauki katolickiej, broniąc jej niezależności od urzędników programowo ateistycznego państwa, troszcząc się równocześnie o jej właściwy poziom i rozwój. Nie udało się doprowadzić do pełnej współpracy wszystkich uczelni katolickich i kościelnych w Polsce, tych mających uznanie państwa i nie mających tego uznania. Napisał wówczas:

Nowy ten organ Episkopatu Polski został powołany przede wszystkim z myślą o zabezpieczeniu prawa Kościoła w Polsce do stanowienia o nauce katolickiej zarówno ze strony merytorycznej jak też organizacyjnej. Biorąc pod uwagę szczególną sytuację nauki katolickiej w Polsce, która przed powołaniem Rady Naukowej była szeroko i wnikliwie przeanalizowana, zarówno powołanie Rady Naukowej, jak też dalsze rozwijanie jej działalności jest rzeczą jak najbardziej słuszną i wskazaną⁴⁸

Tak więc pięcioletnia działalność Rady udowodniła, że jej powołanie było uzasadnione i celowe.

* * *

Kościół ponosi odpowiedzialność za kształt i rozwój swojej własnej nauki na poziomie akademickim. To zadanie przypomniało i pogłębiło nauczanie Vaticanum II. Poprawnie odczytał je kardynał Karol Wojtyła. Dla zrealizowania tego zadania, w warunkach polskich, zainspirował i przygotował powołanie Rady Naukowej. Miała ona troszczyć się o poziom i rozwój nauki w Kościele polskim. W swej działalności Rada pod kierownictwem Kardynała Wojtyły czuwała nad promocją kadry naukowej i programem rozwoju nauki w instytucjach kościelnych. W szczegól-

⁴⁶ Por. AKKW, F VII-5/131: Protokół z VI zebrania Rady Naukowej..., 11 V 1977.

⁴⁷ *Jan Paweł II na ziemi polskiej...*, s. 128.

⁴⁸ AKKW, F VII-5/176: K. Wojtyła, *Uwagi w związku z pięcioletnią działalnością Rady Naukowej Episkopatu Polski*.

ności czuwała nad wykształceniem duchowieństwa polskiego zarówno diecezjalnego jak i zakonnego. W przyszłości powinna się przekształcić w instytucję reprezentatywną dla katolickiej nauki w Polsce.

LA PARTECIPAZIONE DEL CARD. KAROL WOJTYŁA
AI LAVORI DEL CONSIGLIO SCIENTIFICO
DELLA CONFERENZA EPISCOPALE POLACCA

Riassunto

La Chiesa prende la responsabilità del stabilire del suo insegnamento della dottrina cattolica al livello accademico. In questa attività esse è libera, pero questo motivo deve avere il diritto ed i mezzi, per realizzarla. Card Karol Wojtyła ha correttamente riletto questi principi, ricordati ed approfonditi dal Vaticano II. Lui stesso ha ispirato e condotto alla fine il costituire del Consiglio Scientifico della Conferenza Episcopale Polacca, e pure la guidò fino al 1978. Sotto la guida del card. Karol Wojtyła il Consiglio Scientifico si curava del livello e dello sviluppo della dottrina cattolica in Polonia. Per questo motivo esso ha intrapreso la promozione dei quadri scientifici e di preparare il *ratio studiorum* per le scuole accademiche, cattoliche ed ecclesiastiche in Polonia. Esso pure ha elaborato lo status dell'istituzione che rappresenta la scienza cattolica in Polonia.